

**PROBLEMATIKA JAZYKA A MYSLENIA
V OBDOBÍ VÝRAZNÝCH SPOLOČENSKÝCH ZMIEN****LANGUAGE AND THINKING ISSUES
IN THE PERIOD OF SIGNIFICANT SOCIAL CHANGES***LUBOMÍR GUZI***Abstract**

In our paper we focus on the well-known dichotomy of the relationship between language and thought. After a short philological-philosophical introduction, we analyze this issue in the plan of radical socio-political changes in the Russian language environment that occurred after the end of the monarchy at the end of the second decade of the last century. We are looking for the etymology of changes in language and thought at the time, focusing on the emergence of new words that did not resonate in the thinking of the then Russian man, who at that time had not only problems with self-identification at the personality but also nomination level. Most of the citizens found themselves in a semantic remnant, not understanding the meaning of words that would soon become their thoughtful starting points for living in fundamentally new, in many experimental, conditions. We have also analyzed the cognitive processes of some linguistic-language turnovers of the main representatives of the newly formed social order, who were of major importance in shaping not only the then thought, but also the language.

Keywords: language and thought, Russian language, language *picture* of the *world*, linguoculturology, Russian society.

Abstrakt

V článku sa zamýšľame nad známou dichotómiou vzťahu jazyk a myslenie. Po krátkom filologicko-filozofickom úvode analyzujeme túto problematiku v pláne radikálnych spoločensko-politických zmien v ruskom jazykovom prostredí, ktoré nastali po zániku monarchie koncom druhého desaťročia minulého storočia. Hľadáme etymológiu vtedajších zmien v jazyku a myslení, sústredíme sa na výskyt nových slov, ktoré rezonovali v myslení vtedajšieho ruského človeka, ktorý mal v tom čase vôbec problémy nielen so samoidentifikáciou na úrovni osobnostnej, no aj nominačnej. Väčšina občanov sa ocitla v sémantickom pomýkove, nechápala význam slov, ktoré sa onedlho stanú ich myšlienkovými východiskami pre život v principiálne nových, vo mnoho experimentálnych podmienkach. Analýze sme podrobili taktiež kognitívne postupy niektorých jazykovo-rečových obrátov hlavných predstaviteľov novo sa tvoriaceho poriadku, ktorí mali hlavný význam na formovaní nielen vtedajšieho myslenia, ale aj jazyka.

Kľúčové slová: jazyk a myslenie, ruský jazyk, jazykový obraz sveta, lingvokulturoológia, ruská spoločnosť.

Úvod

Jazyk a myslenie predstavujú dve navzájom prepojené spôsoby a entity individuálnej a spoločenskej reality, ktoré sa formovali v dlhodobých fázach historického vývoja človeka a spoločnosti, v ktorej sa sformoval do dnešnej podoby. Prostredníctvom myslenia sa v najvyššej možnej forme odráža objektívna realita, človek ním cielene, sprostredkovane v zovšeobecňujúcich kognitívnych vzťahoch k predmetom a javom postuluje, popisuje a participuje na tejto objektívnej realite. Myslí v rôznych formách – na pojmovej úrovni, v podobe kategórii, resp. abstraktných teórií, pričom sa myšlienkové procesy prejavujú v troch základných spôsoboch, ktoré existujú vo vzájomnej interakcii, vzájomnom prakticko-akčnom, názorno-

obrazom a slovesno-logickom spolupôsobení. Najčastejšie je nástrojom myslenia jazyk, ktorý je spolu s ďalšími abstraktnými, matematickými, konkrétne-obraznými (tzv. umeleckými) znakovými systémami jeho najvýraznejším prejavom a reprezentantom. Jazyk sa teda definuje predovšetkým ako znaková činnosť, vo svojej prvotnej podobe ako zvuková činnosť, ktorá zabezpečuje materiálnu výbavu pre formulovanie myšlienok a výmenu informácií medzi jednotlivými členmi spoločnosti. Je len samozrejme, že súvzťažnosť týchto dvoch fenoménov dala vzniknúť celému radu teórií o ich vzájomnom prepojení, spolupôsobení či dokonca aj o možnej absencii v reciprocite ich vzťahu. V súčasnosti sa myslenie definuje ako značne samostatné, to jest, že je schopné vytvárať pojmy a zhmotňovať ich do obrazov, ktoré ani nemusia zodpovedať konkrétnym predmetom alebo javom skutočnosti. Naproti tomu, jazyk je materiálno-ideovým javom, kým myslenie zotráva na pozíciách ideí, rovnako ako aj jazyk je v globálnom ponímaní javom národným, charakteristickým pre dané etnikum, myslenie je práve fenoménom globálnym, medzinárodným. Jednotkami myslenia sú hlavne pojmy, sudy a úsudky, jazyk je budovaný fonémami, morfémi, lexémami, slovnými spojeniami a pod. Mysleniu dominuje logické myslenie, avšak jazykový systém sa nikdy nepriblíži dokonalosti logiky myslenia.

Jazyk ako znakový systém

Popisovanie jazyka a jazykových javov je vo všeobecnosti pomerne komplikovaný fenomén, ktorý odráža zložitosť a difúznosť skúmania exaktných i humanitných vied, ktoré naň nielenže vplyvajú, no navzájom sa obohacujú, vypožičiavajú si metodológiu, popisné prostriedky, načierajú si do samotného predmetu vedných disciplín. Klasické ponímanie technologického popisu filológie ako takej už patrí minulosti. Výstavbovo-popisná znaková rovina čisto štrukturalistických štúdií sa začala prelínať s aplikovanými a pomedznými humanitnými disciplínami. Sám jazyk nám samozrejme ešte z čias Saussureových definícií zostal základom, z ktorého je nevyhnutné začínať štúdium rečovej kompetentnosti (*la capacité d'exprimer une pensée et de communiquer au moyen d'un système de signes*). Lingvistika jazyka zostáva jadrom lingvistiky, to jest lingvistika vo svojom vlastnom zmysle slova. V prvej polovici minulého storočia sa hoci s určitými kritickými námietkami, no predsa, prijala teória, podľa ktorej *rečová kompetencia* (fr. *langage*) rozlišuje medzi samotným systémom všetkých pravidiel, teda abstraktným, všeobecne uznávaným a prijatým systémom, ktorým sa riadia všetci hovoriaci daného jazykového spoločenstva a ktorý bol nazvaný jazykom (fr. *langue*) na strane jednej a rečou (fr. *parole*), ktorá sa chápe ako individuálny jav, konkrétna výpoveď určitého jednotlivca v určitom okamihu. Mohli by sme teda zovšeobecniť, že jazyk (*langue*) je majetkom spoločnosti a reč je individuálnym prejavom, pričom musíme zdôrazniť, že každú „konkrétnu reč“ (konkrétnu *parole*), môže hovoriaci jedinec sformulovať len so znalosťou a dodržiavaním pravidiel systému toho, čo bolo označené ako jazyk – *langue*.

Keď sa takto rozdeľuje jazyk a reč, oddeľuje sa taktiež aj sociálne od individuálneho (v reči niet nič kolektívne), zásadné a podstatné od vedľajšieho a viac či menej náhodného (Saussure, 2004, s. 38). Jazyk je teda funkciou hovoriaceho subjektu, ktorý jazykový systém pasívne registruje, nepredpokladá predchádzajúcu reflexiu a jeho analýza jazykového systému sa pohybuje len na úrovni klasifikujúcej činnosti. Reč (*parole*), ako sme ju načrtli vyššie, je teda individuálnym aktom vôle a chápania, ktorý v sebe obsahuje ako kombinácie, s pomocou ktorých hovoriaci jedinec používa jazykový systémový kódex (*langue*), tak aj psycho-fyzický mechanizmus, ktorý individuu dovoľuje objektivizovať tieto kombinácie. Rečová kompetencia a reč ako taká má nesúrodý a nerovnorodý charakter, pričom jazyk je vo svojej podstate výsostne súrodý, homogénny – je to systém znakov, v ktorom jedine a podstatne záleží na jednote zmyslu a akustického obrazu.

Jazyk je teda tvorený jazykovými podstatami – znakmi (u Saussurea *signe*), to jest jednotou dvoch zložiek „pojmu“ (konceptu, *понятие*) a tzv. zvukového obrazu (*image acoustique*, *акустический образ*). Tie však kvôli nedostatočnej jasnosti sám ich autor nahradil slovami *signifiant* (*Le signifiant désigne l'image acoustique d'un mot. [...] on parle de son de voix*

significatif par convention – výstižný a dohodnutý), teda „označujúce“ pre zvukový obraz (rus. *означающее*) a *signifié* (*Le signifié désigne le concept, c'est-à-dire la représentation mentale d'une chose*), teda „označované“ pre pojem, koncept (rus. *означаемое*) (Saussure, 1995, s. 97 - 103). Ako podotýka J. Černý, termíny signifié a signifiant boli síce preložené do mnohých jazykov, no neuchytili sa a väčšinou sa aj v inojazyčných textoch používajú pôvodné francúzske termíny (Černý, 1996, s. 141).

Samozrejme, že myšlienky klasika lingvistiky boli ešte pred vstupnou bránou do siene intelektuálnych klasikov podrobené kritike. Hlavne jeho postuláty o ľubovoľnom charaktere jazykového znaku (*le signe linguistique est arbitraire*), o lineárnosti zvukového obrazu (signifiant, teda *означающее*), alebo o diskontinuite jazykového znaku a pod. Saussure však svoje lingvistické skúmania spoločne s lingvistikou ako takou zasadil ako súčasť semiológie do rámca psychológie, resp. sociológie, teda medzi humanitné vedy.

Postupný prechod lingvistiky k antropologickej paradigme, ktorý sa uskutočnil v posledných desaťročiach dvadsiateho storočia, stimuloval postupný vznik a pomerne rýchly rozvoj medzikultúrnych oblastí humanitných skúmaní, v základe ktorých sa nachádza triáda človek – jazyk kultúra. Humboldt, ktorý v jazyku videl predovšetkým stelesnenie a uskutočnenie ducha národa, jeho svetonázor, pohľad na svet a mentálnosť, položil základy a načrtnol východiská pre antropologické chápanie lingvistiky. Myslíme svet takým, akým nám ho sformoval sprvoti náš jazyk. Rôzne rozdiely a nezhody vo filozofii a duchovnom živote sú nerozlučne späté s nevedomou či podvedomou závislosťou na klasifikácii, ktorú vykonáva jazyk (podľa Humboldt, 1984, s. 37 – 39). L. Weisgerber považuje jazyk za prechodný svet (*Zwischenwelt*), ktorý sa nachádza medzi reálnym svetom a človekom, jeho vedomím (Weisgerber, 1993, s. 116; Radčenko, 2004, s. 8, 105).

Prelom v spoločnosti, myslení a v jazyku

Ako sme načrtli vyššie, v minulom storočí, hlavne v jeho druhej polovici, sa odborníci začali zaujímať nielen o prísne systémové otázky v jazyku, ale aj o problematiku zmien v danej jazykovej skupine na národnej a štátnej úrovni, ktoré prinútili jazyk reagovať na zmenu podmienok. Čím bližšie k súčasnosti, tým sa zintenzívňovali kvalitatívne zmeny spoločnosti a skracovala dĺžka periód týchto konverzií, pričom nemusia nastávať priam prevratné revolučné otrasy, zmeny v myslení a jazyku vyvolávajú hlavne novinky z oblasti vedecko-technického a informačného pokroku, ktoré si neraz ani jednotlivci nevšimajú, no postupom času začína ináč myslieť a ináč hovoriť.

V našom príspevku sa chceme venovať najvýraznejším premenám v jazyku i myslení, ktoré nastali v Rusku po roku 1917. Tento rok znamenal výrazný zlom v živote krajiny, ktorá sa takmer dostal na hranu samotnej existencie. Staré usporiadanie krajiny zažilo výraznú krízu, ktorá vyústila do pádu monarchistického systému, ktorý sa po marci 1917 už neobnovil. Vystriedalo ho krátke intermezzo hľadania nového statusu quo a modusu vivendi jednotlivých vrstiev spoločnosti, ktoré však bolo neúspešné. Povestný gordický uzol rozsekli až najaktívnejší bolševici s ďalšími rozhodnými politickými aktérmi rokov 1917/1918, no Rusko už nebolo ako predtým.

Vrstvy ruskej monarchie nielenže rozdeľoval zákonom ukotvený status, materiálne blahá, kultúrna úroveň – každý *sloj* spoločnosti rozprával aj svojim vlastným jazykom, v ktorom sa odrážala jeho mentalita jeho svetonázor, ktorým mal vybudovanú vlastnú „*языковую картину мира*“, v ktorej sa s istotou pohyboval, a z ktorej nemusel celý život doslova vytiahnuť päty. Februárové udalosti napríklad zastihli úplne nepripravený vidiek. Negramotnosť obyvateľstva vtedy dosahovala niečo okolo 75 percent. Preto neudivuje fakt, že sú zaznamenané prípady, kedy výdobytky Februára a vôbec radikálne sa meniacu situáciu v krajine museli v provinčných zemstvách a na vidieku vysvetľovať takzvaní *переводчики*. Tí, napríklad v Permskej, Nižgorodskej, Vladimirskej, Saratovskej a Viatskej gubernii ako lektori z radov inteligencie, tlmočili obyčajným ľuďom čo sa to vlastne v krajine deje, v Petrohrade a Kaluge vznikla

napríklad nábožensky zameraná Únia pre slobodných ľudí, v ktorej lektori podobne diskutovali s vidieckymi *spoluobčanmi* (Figes, Kolonitski, 1999, s. 133).

Vidiek ešte ani v polovici dvadsiatych rokov nezvládal novú terminológiu. Niet sa čo čudovať, veď aj vojaci z vidieckeho prostredia nechápali ako majú budovať „*новое государство*“, keď práve zvrhli „*государя*“ (domnievali sa, že v *государстве* musí byť *государ(ь)* – teda cár, „*рабочие*“ v mestách nesúhlasili, že ich nazývajú „*рабочими*“, lebo oni nie sú „*рабы*“ – otroci, ale „*трудящиеся*“, „*трудящийся народ*“, preto dávali prednosť oslovovaniu po profesii – „*мастеровой*“, „*металлист*“, „*печатник*“, „*литейщик*“ a pod. (Šuster, 1976, s. 33 – 34). Ťažko sa dešifrovali aj také pojmy ako „*рабочие интеллектуального штата*“, „*авангард мирового рабочего класса*“, či „*пролетариат умственного труда*“ – ako pomenovania pre intelektuálne profesie, ktoré sú však späté s „*трудящимися*“. Aj vojenská ochranka s cenzúrou sledovali nálady spoločnosti a zaznamenali rôzne ohlasy na vzniknutú realitu: „Potrebujeme voleného cára“, „Cár by sa mal voliť z vyššej spoločnosti na niekoľko rokov, tak ako sa volí starosta“, „Chceme demokratickú republiku a baťušku-cára na tri roky“, „Bolo by dobré, keby nám dali republiku so schopným cárom“. Hlavné sediaci mali problém oddeliť od seba dva pojmy – *государь* vo význame monarcha a *государство*, vo význame štát. Neporozumenie miestami došlo dokonca tak ďaleko, že niektorí vojaci nechceli skladať vojenskú prísahu Dočasnej vláde, lebo jej text obsahovalo slovo *государство* – považovali to za „protirevolučné“ – „*контрреволюционная проповедь монархизма*“. Vojaci pritom vykrikovali: „*У нас нет государства, а есть республика*“ (*My nemáme štát, ale republiku!*) alebo „*присягать государству российскому – значит, присягать государю российскому*“ (Gourko, 1919, s. 326 – 327; Oskin, 1931, s. 110 – 111).

V jazykovo symbolickej rovine sa museli technológovia revolúcie – latentní, alebo otvorení, vedomí alebo nevedomí, zamerať na mentálno-jazykovú a znakovu-symbolickú agresiu do jazykovo-kognitívneho aparátu recipientov. Najväčšiu verbálno-obraznú silu zaznamenávali kultúrne koncepty ako typické koncentráty kultúry, odrazené vo vedomí človeka, čím samotná kultúra vchádza do mentálneho sveta človeka. Na druhej strane, takýmito konceptmi obyčajný človek, nie „*творца культурных hodnot*“ akoby sám vchádzal do kultúry, a miestami na ňu aj vplýval (Stepanov, 1997, s. 40). V podobnom duchu sa nesú aj výskumy niektorých slovenských odborníkov. R. Kvapil hovorí o kulturéme, ktorá zároveň funguje ako predstava človeka o usporiadaní sveta, ako jeho vzťah k okolitému svetu a ku každodennému reálnemu životu, nevynímajúc z tohto komplexu významov i jeho snahu hodnotiť seba a okolie (Kvapil, 2015, s. 42).

Veľké nejasnosti však boli v základných pojmoch, na ktorých sa mala budovať nová spoločnosť. Slová ako „*буржуазия*“, „*буржуи*“, „*демократ*“, „*демократия*“, „*социализм*“, „*рабочий*“, „*пролетарий*“ boli pomerne hmlisté a politické strany a združenia si ich interpretovali po svojom. Napríklad slovo „*буржуи*“, ktoré sa používalo na označenie príslušníka buržoázie si na vidieku vysvetľovali ako „*баржуи*“ – sedliaci si mysleli, že sa jedná o vlastníka „*баржи*“ – úzkeho riečného člnu, v meste si ho zasa pletli so slovom „*бирж(а)*“ – burza. Slovo prenikalo v roku 1917 na dedinu, kde sa paradoxne dostávalo v tvare „*буржоазит*“ ili „*биржуазы*“, lebo dezertéri – sedliacki vojaci, ktorí slúžili v mestách počuli taktiež o „*бирже*“ a „*биржуазах*“ – tak si mysleli, že sa jedná o „*таинственного, очень коварного врага мужика*“ (tak aj v povedomí mesta sa jedny z najrozšírenejších novin „*Биржевые ведомости*“ stávali v očiach mestskej verejnosti najburžoáznejšími novinami). O zvrhnutých „*богатеях*“ – obľúbenom slovíčku Lenina, zatiaľ na dedine nemohlo byť ani reči. Ako poznamenáva I. F. Naživin „*буржуи*“ sa na dedine nemohlo zameniť „*купцом-богачем*“, ten „*буржуем*“ byť nemohol, lebo mužíci mali v sebe zakódované „*не трогать пока купца (богача), так хлеб по две копейки был, а ситец по гривеннику*“ (Naživin, 1921, s. 15). Ten istý autor skloňuje lexému – podstatné meno „*буржоаз*“, napr. „*кадеты – это особенно вредная порода буржоазов*“ (tamže, s. 15 – 16). Figes – Kolonitski zasa uvádzajú, že v Penzenskej Gubernii používali skomoleninu od „*буржуи*“ tvar „*буржуки*“, ktorí disponovali výbormi – „*комитетами*“, ktoré

nazvali „хамететы“ – ako zloženinu slov „хам“ (chrápúň, aj výtržník) a *комитет* – *výbor* (Figes, Kolonitski, 1999, s. 150). Slovo „buržuj“ sa stalo veľmi vďačným obetným baránkom – bolo vágnym a nedefinovaným, kombinovalo v sebe predchádzajúce obrazy nepriateľa, znelo z úst ruských ľavičiarov aj pravičiarov v duchu ich vlastných diskreditujúcich postupov na adresu – kapitalistov, cudzincov, príživníkov. Taktiež aj umiernení socialisti vyčítali agresívnejším a radikálnejším bolševikom ich „buržoáznosť“ – svojím heslom „prehlbovania revolúcie“ (*Углубления революции*) totiž mali nahrávať – „играть на руку буржуазии“. G. P. Fedotov už po bolševickom prevrate, v máji roku 1918 píše: „Celý rok sme s neutíchajúcou bolesťou boli svedkami toho, ako sa „červená zástava“ vláči po špine, ako v mene bratstva a spravodlivosti hrtí nenávisť, lakota a netolerantnosť... Именем социализма трудящиеся массы отравлены ядом подлинно буржуазной, менцанской жадности“ (Fedotov, 1996, s. 101).

Niečo podobné sa stalo aj s ponímaním slov „демократ“, „демократический“, „демократия“. V návale revolučnej eufórie nás mali byť práve ony – pracujúce masy zdrojom a nositeľom demokracie. Ľudia ulice – zväčša nižšie vrstvy („низы“) boli tou vrstvou, ktorá mala zastupovať „демократию“. Pojmy ako „демократия“ a hlavne „революционная демократия“ často vystupovali ako synonymá k pojmom „демократические классы“, „демократические слои“, čo vlastne znamenalo slovenské „ľud“ („народ“), ďalej „демократические силы“ a „демократические организации“. Hlavným politickým predstaviteľom takéhoto ponímania demokracie bol jedine „Совет“ a jeho výkonný výbor „исполком“. Všetky organizácie antagónistické k „Совету“, Dočasnú vládu nevynímajúc, za demokratické nepovažovali. Patrili tam jedine „трудящиеся массы“. V roku 1917 sa objavilo zaujímavé dielo, ktoré definovalo, samozrejme sčasti tendenčne, základné pojmy revolúcie, a nazývalo „Толковник политических слов и политических деятелей“, ktorý k *демократии* radil všetky časti spoločnosti, ktoré sa živia vlastnou prácou: robotníkov, roľníkov, slúžnych a inteligenciu (Tolkovnik 1917, s. 22).

Termínom „демократия“ sa vyjadrovala určitá самоидентификация a dávala sa do protikladu „цензовой России“, „цензовым элементам“, „правлящим классам“ a pomerne často aj „буржуазии“ a „капитализму, капиталистам“. Ak by sme mali použiť termín Michelle Perrot, na *festivaloch oslobodzovania*, kde boli všetky ruské mestá postihnuté šialenstvom *митингования* (*митингование*), sa pertraktovala politická opozícia „буржуазия“ – „демократия“. Medzi demokratické sily sa počítali všetky socialistické strany, bolševikov nevynímajúc, oni sami sa však radili k strane „истинной демократии“ a svoju politiku považovali za demokratizačnú – „демократизацию“. Umiernenejší socialisti ich v tomto prípade spoločne s ďalšími radikálmi – hlavne esermi a menševikmi-internacionalistami, považovali za „inú časť demokracie“, ktorá ma na svedomí „раскол демократии“. Bolševici sa považovali za súčasť takéhoto chápania demokracie aj na oficiálnom fóre, nazýval ich tak v Zákonodarnom zhromaždení jeden z čelných predstaviteľov menševikov I. G. Cereteli.

Od samotného začiatku radikálneho revolučného hnutia v Rusku bolo jasné, že spoločnosť ho bude automaticky vnímať a asociovať s revolučnými udalosťami takzvanej buržoáznej revolúcie. Napovedalo tomu veľa faktov – osvietenecké tradície vybudované na francúzskych ideáloch, originály i preklady diel francúzskych historikov, diela ruských klasikov devätnásteho storočia a podobne. Tak sa nastupujúci *le nouveau régime* musel zákonite vyrovnávať s jazykovou situáciou režimu starého, teda *l'ancien régime*. Boli to už nosné slová, ktoré sa už desaťročia nachádzali v ruskej slovnej zásobe – od slova „révolution“ vznikali postupne tvary „révolutionnaire“ – *революционер*, „révolutionisme“ – „революционная система, доктрина“, „antirévolutionnaire“, *contre-révolution*, *contre-révolutionnaire*, *ultra-révolutionnaire*“ a pod. Vo francúzštine sa nachádzalo aj sloveso „révolutionner“.

Oduševnenie a pátos boli vyjadrené slovami *volcaniser* – „воодушевлять“, či „эжзалтировать“. Nový význam získalo slovo *électriser* – „эжзалтировать“, „возбуждать энтузиазм“, teda vlastne „электризовать“ – termín, ktorý sa v XVIII. st. používal len vo fyzike (*le peuple est électrisé par les nouvelles des victoires de la République* – *narod je „воодушевлен“ zvestami*).

Aj v ruskom impériu bol v lepšej spoločnosti presne definovaný štýl reči, do istej miery by sa dalo tvrdiť, že tak, ako bola stavovsky rozhrančená spoločnosť, tak boli vytýčené jazykové a rečové hranice medzi týmito vrstvami. Opäť sa veľmi často uvádza francúzsky kánon. Hlavne najvyššie vrstvy spoločnosti, to jest elita krajiny, disponovala svojím osobitným štýlom a výrazmi s vyhradenou etikou. Samozrejme, že boli vylúčené všetky slová, ktoré by pripomínali vulgarizmy, nehovoriac o hrubých slovách, familiárnych výrazoch a pod. Nebolo vhodné povedať *J'aime le melon* (milujem, mám rád melón), pretože by tým utrpelo sloveso *aimer*, preto bolo lepšie použiť slovné spojenie *j'estime le melon*, čo znamenalo oceňujem, vážim si melón, a pod.

Ako potupne museli znieť jednoduché, prosté až agresívne slová *détrôner* – „líšiť tróna – detronizovať, zbaviť trónu“, *fusillade*, *mitraille* – „zastrelenie, trest smrti zastrelením – známe ruské „*расстрел*“, „*нояда*“ – utopenie súčasne niekoľkých osôb ako akt popravy, alebo významovo aktivizované slovo „*travailler*“ – používané nie v prvotnom význame od „opravovať, obrábať“ (le bois – drevo, la terre – zem), ale vo význame ľud, masy, verejná mienka, vojsko a pod.

V ruskom revolučnom prostredí bolo veľmi obľúbené zlovestné slovo *expropriacija* – expropriation, ktoré naháňalo strach všetkým majetnejším ľuďom, ktorí sa ľahko mohli stať obeťou „vyvlastnenia“, teda ozbíjania (niekedy sa používa aj ekvivalent *znárodnenie*). V svojej „bezúhonnejšej“ a revolučno-korektnejšej interpretácii znamenalo „vyvlastnenie“ – ex – proprio – pre potreby revolúcie (známym organizátorom *expropriácií* bol aj J. V. „Koba“ Džugašvili). Jedným z výdobytkov francúzskej revolúcie, čo kopírovali neskôr takmer všetky tzv. socialistické revolúcie bolo „znárodnenie“, teda odvodenina od slovesa *nationaliser*, resp. *nationalisation* – *nationaliser les terres du royaume*, čo zodpovedá vlastne *les approprier à la République par confiscation* – „prostredníctvom konfiškácie odovzdať pôdu (pozemky) do vlastníctva republiky“. Paradoxne aj slovo propaganda malo svoj pôvod v inom prostredí, než v revolučnom, ba priamo v antagonistickom. Do buržoáznej revolúcie sa vo Francúzsku spájala výlučne s katolíckym klérom a cirkvou, ktorá ju viedla s cieľom rozšírenia katolicizmu hlavne prostredníctvom *Congregatio de propaganda fide*. V nových revolučných časoch išlo o politický termín *propagandisme* a *propagandiste* (propagácia a propagátor) hovoriaci o rozšírení myšlienok revolúcie.

Osobitnou skupinou sú názvy jednotlivých záujmových skupín, predošlých vrstiev, strán, ich príslušníkov, ako aj príslušníkov rôznych prúdov: *аристократия, монархия* (monarchiste – *монархист*), *буржуазия, анархист* (anarchiste), *демократия, демократ* a pod.

Les hommes du 14 juillet – „ľudia štrnásteho júla“, to jest tí, ktorí dobyli Bastilu. Konat' ako oni, dobyť „svoju vlastnú Bastilu“ označoval slovesný novotvar *juilletiser*.

Slová ako *spéculateur* a *spéculation* – sa pred buržoáznou revolúciou používali len vo fyzike a filozofii a označovali: „skúmajúci, pozorujúci, posudzujúci, nahliadajúci“, no v revolučných časoch sa zákonite rozmohli *spéculations* – špekulácia v bankovníctve, no už v pejoratívnom význame, špekulácia so zlým úmyslom.

Sans-culotte – znamenalo spočiatku „republikán“ (*республиканец*), to jest ten, kto nenosí krátke nohavice (dosl. „bez krátkych nohavíc“). Preto sa za znak príslušnosti k novému režimu považovalo za vhodné prezentovať sa na verejnosti v dlhých nohaviciach. Po roku 1794 sa však toto pomenovanie pozmenilo a bolo značne pejoratívnym.

Antireligieux – protináboženský (*антирелигиозный*), *décatholiser* bolo to isté čo aj *athéiser* – „stať sa, urobiť ateistom“.

Podobne ako pre francúzskych revolucionárov boli do značnej miery vzormi podobné invariantné archetypy rímskej histórie a literatúry, pre ruských revolucionárov to boli tie francúzske. Podobne aj ruské revolučné udalosti, rodia sa náhodní aj profesionálni revolucionári dávali mená udalostiam, javom, tendenciám, prúdom, či v kladnom, neutrálnom alebo zápornom zmysle – zväčša však samozrejme šlo o zvýšenú expresivitu. Tak vo francúzskej revolúcii si už málo kto okrem odborníkov pomimo Robespierra, Dantona pamätá napríklad Jacquesa-Pierra

Brissota – člena konventu, ostrého novinára a jedného z popredných predstaviteľov žirondistov, ktorého popravili na gilotíne, a od priezviska z ktorého vznikol tvar brissotisme – politika Brissota, brissotine – bolo označenie pre jeho prívrženca podobne ako aj brissotiste (*ленинист, сталинист, троцкист*), prídavné meno brissotique a dokonca aj sloveso brissoter – „брисотствовать“, konať ako Brissot, čo však v jazyku jeho odporcov znamenalo „*kradnúť, uzurpovať*“. Podobne tomu bolo s menom Dantona, od ktorého vznikli tvary: dantonisme – myšlienky dantona, *дантонизм*, dantoniste – *дантонист* (babeufien, babouvierm babouviste), atď. Podobne ako v časoch francúzskej revolúcie, aj v ruskej revolučnej atmosfére sa mimoriadne aktívnymi stávali sufixy *-изм, -ист*, ktoré mali svoj pôvod vo francúzskych slovách typu: brissotisme, babouvisme, dantonisme, robespierrisme, rolandisme, démagogisme, girondisme, jacobinisme, revolutionnisme, sans-cullotisme a pod., rovnako ako aj brissotiste, babouviste, dantoniste, clubiste, économiste, séparatiste atď.

Od mien, ktoré mali na konci slovotvorného základu zmienené sufixy sa vytvárali slovesá s infinitívnym formantom *-iser*: spomínané brissotiser, girondiser, robespierriser, sans-culottiser, révolutionnairiser, utiliser a pod., z ktorých sa následne tvorili abstraktné podstatné mená ako *fraternisation, sans-culottisation, utilisation* a pod.

Jazykové a rečové tendencie francúzskej buržoáznej a ruskej, neskôr nazvanej „veľká socialistická“, revolúcie dávali do popredia slová a slovné spojenia, ktoré vznikali v procese technologického procesu vývoja revolúcie – vznikali symbolické pomenovania, o ktorých sme sa zmienili vyššie, no v ruskom, možno však hovoriť o celosvetovom revolučnom prostredí, dominovali slová koncepty, resp. mená – precedenty, z ktorých najfrekventovanejšie sú jednoznačne „jakobinstvo (-nec, -niskij), žirondistický („girondisme“, „girondiser“) „thermidor“, „brumaire“ a z toho vyplývajúci precedent „Napoleon“ (prípadne Bonapart, „*бонапартизм*“). Je pritom zaujímavé, že najvýraznejšie sa v ruských a sovietskych slovníkoch udomácnilo slovo „*термидор*“ a jeho odvodeniny „*термидорианец*“, „*термидорианский*“, „*термидорианский*“ (BAS, stĺp. 330 – 331). Je to pomerne paradoxný jav. Samotné slovo sa používalo nie v jeho prvotnom význame – názov jedenásteho mesiaca francúzskeho revolučného kalendára (to jest od 19. júla do 18. augusta), ktorý prijal Konvent v roku 1793, ale ako symbol, metaforické jadro pre „kontrarevolučný“ (aj buržoázny!) prevrat počas Veľkej francúzskej revolúcie, ktorý sa uskutočnil 9. Termidora v druhom roku, teda v roku 2 (27. júla 1794), v dôsledku ktorého bol Robespierre zatknutý a režim jakobínov sa skončil. Anastas Mikojan na XV. Zjazde VKP (b) si takto zodpovedal vlastnú rečnickú otázku: „*Что такое термидор во Франции? Он означал переход революционной власти из рук радикальной мелкой буржуазии в руки реакционной, более крупной буржуазии*“. Ruské revolučné prostredie si teda z celého termidorského odkazu zobralo prívlastok „kontrarevolučný“. Je známe, že hlavne „trockisti“ a Trockij sám nazýval „*сталинцев*“ „*термидорианцами*“. Nevedno prečo, no ani neskôr neporovnávajú Stalínov príchod k moci s brumérom (brumairom), teda rovnako „*контрреволюционным переворотом*“, uskutočnenom 9. – 10. novembra 1799 (18 bruméra), kedy sa k moci dostáva Prvý konzul, no každému bolo jasné, že nový diktátor. V jednej zo svojich kníh, ktorými si Trockij stupňoval hnev, čítame:

- „*Можно сказать без всякого преувеличения, что термидорианский режим Сталина является самым лживым режимом в мировой истории. Вот уже в течение четырнадцати лет автору этих строк суждено служить главной мишенью термидорианской лжи...*“
- „*...волна термидора подняла его (Stalina – pozn. E. G.) наверх...*“
- „*Когда в Советском Союзе определились глубокие социальные сдвиги, связанные с формированием привилегированной бюрократии, Зиновьев и Каменев „не случайно“ дали увлечь себя в лагерь термидора (1922 – 1926).*“
- „*Наша группа („троцкисты“) успела к тому времени выработать уже довольно законченные представления о второй, термидорианской главе революции, о*

растущем разладе между бюрократией и народом, о национальном перерождении правящего слоя...“

- *„Предсказания противников насчет того, что он **станет вождем термидора, могильщиком партии и революции**, казались ему пустой игрой воображения. Он верил в самодовлеющую силу аппарата, в его способность разрешать все задач“* (Троцкий 1994, s. 42).

Zrejme sa Stalinovo počínanie v očiach jeho protivníkov viac podobalo na kontrarevolučné tendencie, no aj tak je pre Stalina charakteristickejší dlhodobejší *brumér*, než náhly *termidor*. Je možné, že v ruskom intelektuálnom povedomí, revolucionárov nevynímajúc, stále podvedome funguje ušľachtilý koncept Napoleona, ktorý o hodnú dĺžku predbieha obdobný fenomén Bonaparta. Pre zlomy, resp. vytváranie nových stereotypov v myslení je takáto konceptualizácia príznačná.

Slovo „*термидор*“, „*термидорианство*“ zaznamenali na sovietskej politickej scéne najaktívnejšie obdobie počas vzájomných trení Stalina a Trockého v druhej polovici dvadsiatych rokov, odkiaľ následne prenikali do aktívneho používania v reči. Producentmi „politických“ metafor sa ukázali byť „trockisti“, Stalin ich formulácie a používanie slovných spojení preberal a využíval v slovných súbojoch, operujúc s hotovými rečovými produktmi. Máme na mysli jeho reakcie na Trockého formulácie o „*перерождении*“ a následnom „*термидорианстве*“. Na Siedmom rozšírenom pléne IKKI (Исполнительный комитет Коммунистического интернационала), ktoré sa konalo v novembri a decembri roku 1926 Stalin v článku „*Еще раз о социал-демократическом уклоне в нашей партии*“ („Доклад 7 декабря“) srší frázovitostou: „*Оппозиция начала свою “работу” с того, что выставила против партии тяжчайшие обвинения. Оппозиция заявляла, что партия “сползает на рельсы оппортунизма”. Оппозиция утверждала, что политика партии “идет вразрез с классовой линией революции”. Оппозиция утверждала, что партия перерождается и идет к термидору. Оппозиция заявляла, что наше государство есть “далеко не пролетарское государство”* („Pravda“ № 285 a 286, 9 a 10 decembra 1926; Stalin 1952, T. 9). Stalin sám nepomenúva, hoci v jeho spisoch sme našli len jedno obvinenie z podobnej činnosti, keď na jednom z októbrových straníckych plén v roku 1925 hovorí o diskusii a otázke, „*которая всплыла о так называемом „термидоре“ Залуцкого*“, pričom nakoniec sa spustila paľba proti (*открыли огонь против*) СК (Stalin, 1952, T. 7.). Teda taktiež len čiastočné citovanie použitej frázy. Sám však veľmi ochotne vo svojich vystúpeniach hovorí o „*тех глупых и невежественных обвинениях насчет перерождения и термидорианства, которые иногда выдвигаются против партии оппозиционерами.*“ (Stalin, 1928, s. 135), privádza vtedy populárne „*два слова*“ o *перерождении и термидорианстве*. *Я не буду заниматься здесь анализом тех глупых и невежественных обвинений насчет перерождения и термидорианства, которые иногда выдвигаются против партии оппозиционерами. Не буду заниматься, так как они не стоят анализа. Я хотел бы поставить вопрос с чисто практической точки зрения...“*

- *„Можно ли назвать случайностью тот факт, что Коминтерн в ВКП(б) исключают из своей среды этих переродившихся и действительно термидориански настроенных людей, а Троцкий и Зиновьев принимают их в объятия, давая им приют и защиту?“*
- *Не говорит ли все это о том, что троцкистская оппозиция является **гнездом и рассадником перерожденчества и термидорианства?**“* (časopis „Коммунистический Интернационал, № 41, 14 октябрия 1927 г.).

Slovo „*перерождаться*“ („*переродиться*“) v novom sovietskom lexikóne znamenalo zradu pokrokových názorov alebo revolučných odkazov – vo vzťahu k odpadlíkom od ústrednej, resp. „generálnej línie“ sa používalo tradičné: *вылúчить týchto сúдругов со стороны „как разложившихся и переродившихся людей“* (KPSS v rez. 1954, s. 199). „*Перерожденец*“ bol človek, ktorý zmenil pôvodný svetonázor alebo svoj sociálny výzor pod vplyvom cudzej, „reakčnej ideológie“ – toto je už zjavný sovietsky výraz - „*буржуазные перерожденцы и поганенькие капитулянты*“ nazývali nas *термидорианцами*, obviňali nas *в том, что мы*

изменили ленинизм и марксизму“, „перерожденцы в области марксизма объявили марксистскую философию, являющуюся прикрытой поповщиной, последним словом науки, утверждая, что она будто-бы совместима с марксизмом“ (BAS 1959, T. 9 стр. 861 – 862)“, „решительно разоблачат классового врага с партбилетом в кармане из числа буржуазных перерожденцев (Pjenko, Maximova 1958, sr. 272).

Príkladom hypertrofovaného používania prípony s negatívnou slovotvornou funkciou jednoznačne slúži okrem suxov *-ичеств(о)* a *-ств(о)*, a to ako v spisovnom jazyku, tak aj v jeho každodennej rečovej realizácii, hlavne sufix *-щин(а)* /*-овщин(а)*/ (napr. vyššie v slove *поповщиной*). Uvedomovali si to už v dvadsiatych rokoch, veľmi dobre totiž slúžil od prvých pooktóbrových dní roku 1917 a v časoch občianskej vojny na označovanie nepriateľov všetkého druhu – od straníckych opozičných odštiepencov, nepohodlných spisovateľov, literárne smery, alebo ozajstných politických, vojenských alebo roľníckych nepriateľov. Samozrejme, že sufix etymologicky nepatrí do obdobia „sovdepie“, v nej sa však náležite sovietizuje a naberá tie správne sémantické kontúry.

Napríklad, slová *кружковщина* a *обывательщина* existovali v devätnástom storočí, kedy sa tento sufix aktivizoval s významom abstraktného javu, spoločenského smeru, alebo prídu, hlavne s negatívnym zafarbením. Vznikajú sa novotvary ako *обывательщина*, *кружковщина*, *военищина*, *уголовищина*, *постепеновщина* a pod; vo väčšine prípadov spadajú do sféry použitia v spoločensko-publicistickej terminológii. Lenin s obľubou hovoril alebo písal o prejavoch *акимовщины* v *новоискровстве* (Lenin PSS 11 (rok 1905)), v parlamentnom kretenizme hovorí aj o *революционной репетиловщине* (tamže), napáda *литературищину*, obviňuje politikov z úklonu k *мартыновщине*, *интеллигентской*, *либеральной* a *социально-демократической маниловщине*, ktorú mal obzvlášť rád spoločne s *обломовщиной* a pod. Už v článku „Что такое „друзья народа“ и как они воюют против социал-демократов?“ Lenin v roku 1894 s razanciou jemu vlastnou podotýka: „Это ведь все - материализм и диалектика, „гегелевщина“, „мистика и метафизика“ (Lenin, PSS 1967, s. 125, 267). V roku 1899 sa v *Новом фабричном законе* pohoršuje: „Такие словечки наглядно показывают всевластие русских чиновников, полное бесправие народа перед ними; бессмысленность и дикость той поганой *канцелярищины* и *волокиты*, которая пронизывает насквозь все учреждения императорского русского правительства“ (Nový fabričný zákon z r. 1899, Lenin, PSS T.2, s. 285).

Priekopník lingvistickej soviétológie A. M. Seliščev však upresňuje, že ide hlavne o názvy vytvorené od mien osôb, ktorých vzťah k nazvaným javom je charakteristickým príznakom týchto javov (Seliščev, 1928, s. 177). Bol aj prvým, kto sa k danému obdobiu pokúsil zhromaždiť všetky dostupné novotvary, pričom tvrdil, že sa jedná o analogický jav s obdobným fenoménom Veľkej francúzskej revolúcie, pričom francúzskym ekvivalentom je sufix *-erie* a ako príklad uvádza slovo *brissoterie* – *красовщина*, *махновщина* (Seliščev, 1928, s. 22). Jedná sa len o poukázanie analogického slovotvorného postupu, keďže uvedené ruské lexémy obsahovo nezodpovedajú francúzskemu originálu. V ruskom jazyku by šlo o *бриссотьевщину*, podobne ako si Lenin vytvoril „гегелевщину“ a neskôr napríklad „зюдекумовщину“. Motivantom je totiž priezvisko Jacquesa-Pierra Brissota, ktorý sa narodil v Chartres v roku 1754, počas francúzskej revolúcie bol jedným z vodcov žirondistov a neslávne skončil v roku 1793. To by však ruské prostredie neakceptovalo, pričom dané slová sa mali stať všeobecnými podstatnými menami, popisnými surogátmi istých negatívnych javov, čo v ruskom prostredí *красовщина* a *махновщина* jednoznačne je – prvá znamená biele hnutie, kontrarevolúciu, druhé anarchizmus a kontrarevolúciu (podľa generála Krasnova a „baľki“ Nestora Machna). Vyššie uvedené slovo „зюдекумовщина“ je v skupine slov, ktoré aj Seliščev uvádza v dooktóbrovom období u Lenina. Ak si prejdeme známe zväzky Lenina vo forme jeho zbraných spisov v ruskom origináli aj ich slovenskom preklade, emotívnych slov u Lenina vzostupne pribúda so vzrastajúcou polemikou a straníckym bojom. Seliščev slovo „зюдекумовщина“ uvádza u Lenina pod rokom 1912, no Lenin ho používa až v roku 1915, kedy Alberta Südekuma, nemeckého sociálneho demokrata

a poslanca Reichstagu doslova používa na označenie bandy „*презренных лакеев кайзера и буржуазии*“. Slovo „*Зюдекум*“ a „*зюдекумовщина*“ sa v straníckom žargóne, ktorý sa samozrejme dostal aj na stránky tlačných „straníckych orgánov“ (konkrétne nami analyzovaná jednotka v časopise „Social-demokrat“, č. 37 z 1. februára 1915) stalo synonymom oportunistu a sociálneho šovinizmu (Lenin doslova píše: „*тип самодовольного, бессовестного оппортунистаи социал-шовиниста. Софистически обвиняется немецкий оппортунизм для прикрытия оппортунизма французского и русского*“ (Lenin, PSS 1969, T. 26, s. 119). V chápaní daného slova je potrebná znalosť reálií daného obdobia: Lenin sa totiž nevedel zmieriť so „zradou nemeckých kolegov“ - sociálnych demokratov, ktorí v danom období, v čase „Veľkej vojny“ vlastenecky podporili, často pasívnou rezistenciou, nemeckú vládu a tým aj cisára. To Lenin nevedel pochopiť, ani prepáčiť (porovnajme to s jeho zmýšľaním i činnosťou voči vlastnému monarchovi, ako aj spornú činnosť v období apríl – november 1917). Preto de facto niektorých vlastencov nazval práve „*рускими Зиудекумами*“ v článku „*Русские Зиудекумы*“ (Lenin, PSS 1969, T. 26, s. 119-125). Lenin bol veľmi odvážnym a produktívnym iniciátorom a tvorcom „precedentných mien“. Rovnako urobil vo svojom článku zo slova „*Зюдекум*“ akoby „*нарицательное имя*“ so zmeneným obsahom, v skutočnosti išlo len o marginálnu záležitosť, avšak dôležitú v straníckom boji, nie v aktívnom procese fungovania ruského jazyka predoktóbrevého obdobia („...oportunisti typu Ropšinovcov a Černovcov, Gardeninovci nie sú o nič lepší než Sudekumovia, socialisti-revolucionári nie sú lepší než likvidátori: nie nadarmo sa vraví, že jedni aj druhí sa navzájom objali v časopise „*Современник*“: „...*На словах социализм и революционность – для народа, для массы, для рабочих; на деле – зюдекумовщина, т. е. присоединение к буржуазии в момент всякого серьезного кризиса.*“ (Krach internacionala, Lenin PSS 1969, T. 26, s. 254). Z vyššie uvedeného rozboru vyplýva, že práve takouto, môžeme konštatovať, lingvokulturologickou analýzou, môžeme odhaliť „ideologickú a programovú orientáciu politických aktérov“, ktorí sú schopní exportovať ju na štýl oficiálnej ideológie a cez jazyk ju prenášať do myslenia svojich prívržencov (Štefančík, Hvasta, 2019, s. 58).

Záver

Niekedy sa zvykne tvrdiť, že ak chcete zaželať nepriateľovi nešťastie, želajte mu nech prežije väčšinu života v takzvanom prechodnom období, v čase prechodu od jednej spoločensko-ekonomickej a politickej formácie k druhej. A takýchto periód bolo v minulom storočí niekoľko, a to nielen v sovietsko-ruskom priestore. No v Rusku, sa pri vzniku tzv. ruského jazyka sovietskeho obdobia, ktorý nasádzal aj sovietske myslenie, museli postupne vytvoriť komunikačné podmienky, ktoré pretvorili spočiatku len akúsi „nepravdepodobnú komunikáciu“ na pravdepodobnú a reálnu - sociálne efektívnu. Ruský jazyk v sovietskej epoche zaznamenal obdobie, kedy používanie samotného ruského jazyka za účelom uskutočnenia takejto komunikácie nutne viedlo ako k štrukturálnym, tak aj komunikačne – semiotickým (rétorickým a lingvo-kognitívnym) zmenám. Ako sme ukázali na vybraných príkladoch, predobrazom poslúžili aj lexikálne jednotky obdobia francúzskych revolúcií, ktoré excerpoval a kooptoval do tvoriaceho sa sovietskeho prostredia práve Lenin, neraz „ako prostriedok jazykovej agresie“ (Dulebová, 2019, s. 99).

M. Vajskopf v predslove k svojej knihe píše, že, napríklad, Stalin „sa raz sám nazval priamo spisovateľom“, hoci ruština nebola jeho rodným jazykom a jeho publicistika nepreukazovala žiaden výrazný literárny talent. Ved' stalinský štýl vyzerá primitívnym ešte aj v porovnaní s celobolševickým volapükom. No potvrdilo sa, že práve štýl, jazyk ako taký, bol tým bezprostredným nástrojom jeho vzostupu k moci a ktorý následne mal ten kolosálny efekt, príčiny ktorého si zasluhujú výskum. práve on vychádzal z myslenia a predstavoval jeho nástroj. Nie náhodou Stalin jednu zo svojich posledných prác venoval jazyku – ako keby na znak vďaka za jeho verné služby“ (Vajskopf, 2001, s. 384). Stalin bol ako politik predovšetkým redaktorom textu, ktorý bol v štádiu prípravy na korektúry. Jeho rozhodnutia sú druhotné vo vzťahu k východiskovému dokumentu. Ruskú politickú kultúru prijímal prostredníctvom a skrz písaný

text. Vytváral nové myslenie, ideologémy, korigoval text začatý Leninom, ktorý prerástol do schématickeho ritualizmu. Funkčnosť rituálu v sovietskych časoch spočívala v tom, že s jeho pomocou zrelá sovietska spoločnosť udržiavala a podporovala ilúziu spoločenského života, presnejšie povedané, imitovala ho (Cingerová, 2018, s. 18, 25). Existovala však aj ďalšia funkcia: rituál slúžil ako povinná preverka lojálnosti členov spoločnosti. Účasť v rituáli označovala hoci len formálny, no napriek tomu súhlas zúčastňovať sa na výstavbe spoločnosti, čo znamená podieľať sa a mať zodpovednosť za uskutočňovaný a uskutočnený stav vecí, svet myslený a systémovo, pomocou znakových schém aj vyjadrený.

Zoznam citovanej literatúry

BAS 1950 – 1965 („*Bolšoj akademičeskij slovar*“) Slovar sovremennogo ruskogo literaturnogo jazyka v 17 t. Pod red. A. M. Babkina, S. G. Barchudarova, F. P. Filina i dr. „Akademija Nauk SSSR, institut ruskogo jazyka“ Moskva, Leningrad 1950 – 1965.

CINGEROVÁ, N. 2018. *Červenejúce sa slová. Sovietizmy v sovietskom a ruskom a verejnom diskurze*. Bratislava: Univerzita Komenského.

ČERNÝ, J. 1996. *Dějiny lingvistiky*. Votobia: Olomouc.

DULEBOVÁ, I. 2019. Rečová agresia v politickom diskurze. In: ŠTEFANČÍK, R. 2019 (ed.). *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: Ekonóm, s. 92 – 103.

FEDOTOV, G. P. 1996. *Sobranije sočinenij*. T 1. Moskva: Martis.

FIGES, O., KOLONITSKI, B. 1999. *Interpreting the Russian Revolution. The Language and Symbols of 1917*. New Haven and London: Yale University Press.

GOURKO, B. 1919. *War and Revolution in Russia, 1914 – 1917*. New York: Macmillan Company.

HUMBOLDT, W. von. 1984. O rozličii strojenija čelovečeskich jazykov i jeho vlijanii na duchovnoje razvitije čelovečestva. In: *Izbrannye trudy po jazykoznaniju*. Moskva: Progress, s. 37 – 298.

ILJENKO, S. G., MAKSIMOVA, M. K. 1958. K istorii obščestvenno-političeskoj leksiki sovetskogo perioda. In: *Učebnyje zapiski LGPI im. A. I. Gercena*. T. 165. Leningrad: LGPI im. A. I. Gercena, s. 261 – 300.

KVAPIL, R. 2015. Kulturéma v kontexte podporného dokumentu. In: *Nové výzvy pre vzdelávanie v oblasti odborného jazyka a interkultúrnej komunikácie*. Trnava: Slovenská spoločnosť pre regionálnu politiku pri SAV, s. 40 – 56.

LENIN, V. I. 1969. *Polnoje sobranije sočinenij. 1965 – 1975*. Moskva: Izdatel'stvo političeskoj literatury.

LENIN, V. I. 1979. *Zobrané spisy. 2. Vydanie. Zv. 1 – 54*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1979 – 1989.

NAŽIVIN, I. F. 1921. *Zapiski o revolucii*. Viena: Knigoizdatel'stvo Rus.

OSKIN, D. P. 1931. *Zapiski praporščika*. Moskva: Izdatel'stvo Federacija.

RADČENKO, O. A. 2004. *Jazyk kak mirosozidanije*. Moskva: Editorial URSS.

STEPANOV, JU. S. 1997. *Konstanty. Slovar russkoj kultury. Opyt issledovanija*. Moskva: Jazyky russkoj kultury.

STALIN, I. V. 1928. *Ob oppozicii. Statii i reči 1921-1927*. Moskva – Leningrad: Gosizdat.

STALIN, J. V. 1952. *Polnoje sobranije sočinenij*. Moskva: Političeskaja literatura.

KPSS V REZOLUCIJACH. 1954. *KPSS v rezolucijach sjezdov, konferencij, plenumov CK v trioch tomach*. Moskva: Politizdat.

SELIŠČEV, A. M. 2003. Jazyk revolúcionnoj epochy. Iz nabl'udenij nad russkim jazykom poslednich let (1917-1926). In: *SELIŠČEV, A. M. 2003. Trudy po russkomu jazyku. T. 1: Sociolingvistika*. Moskva: Jazyky slavjanskoj kul'tury, s. 47 – 280.

SOSSJUR, F. de. 2004. *Kurs obščej lingvistiki (Lingvističeskoje nasledije XX veka)*. Moskva: Editorial URSS.

de SAUSSURE, F. 1995. *Cours de linguistique générale*. Paris: Grande Bibliothèque Payot. Éditions Payot et Rivages.

ŠTEFANČIK, R., HVASTA, M. 2019. *Jazyk pravicového extrémizmu*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm.

ŠUSTER, U. A. 1976. *Peterburgskije rabočije v 1905 – 1907 gg*. Leningrad, Moskva: Institut istorii SSSR.

TOLKOVNIK POLITIČESKICH SLOV i političeskich dejatelej. 1917. Petrograd: Osvoboždennaja Rossija.

TROCKIJ, L. D. 1994. *Prestuplenija Stalina*. Moskva: Izdatel'stvo gumanitarnoj literatury.

VAJSKOPF, M. 2001. *Pisatel' Stalin*. Moskva: Novoje literaturnoje obozrenije.

WEISGERBER, J. L. 1993. *Rodnoj jazyk i formirovanije ducha*. Moskva: Librokom.

Kontakt:

Doc. PhDr. Ľubomír Guzi, PhD.

Prešovská univerzita v Prešove

Filozofická fakulta

Inštitút rusistiky

Ul. 17 novembra 1, 080 01 Prešov

Slovenská republika

Email: lubomir.guzi@unipo.sk